

ПРОБЛЕМИ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Проаналізовано сучасний стан проблеми поводження з твердими побутовими відходами та шляхи їх вирішення. Висвітлено проблему щодо відходів медичного сектору які створюють підвищену небезпеку для навколишнього середовища та людини. Здійснено аналіз виконання норм щодо твердих побутових відходів в країнах ЄС та України.

Ключові слова: *тверді побутові відходи, поводження з твердими побутовими відходами, інвестиції, екологічна безпека.*

Проанализировано современное состояние проблемы обращения с твердыми бытовыми отходами и пути их решения. Освещена проблема отходов медицинского сектора, создающего повышенную опасность для окружающей среды и человека. Осуществлен анализ выполнения норм твердых бытовых отходов в странах ЕС и Украины.

Ключевые слова: *твердые бытовые отходы, обращение с твердыми бытовыми отходами, инвестиции, экологическая безопасность.*

The present state of the problem of solid waste management and solutions was analyzed. Was highlight The problem of medical waste sector that create increased risk to the environment and humans. The analysis of performance standards for solid waste in the EU and Ukraine was made.

Key words: *solid waste, radioactive solid waste management, investment, environmental safety.*

У містах і селищах міського типу України щороку утворюються близько 40 млн. м³ сміття (ТПВ – твердих побутових відходів, які вивозяться на 770 міських звалищ. Більшість з них заповнена на 90 % і не відповідає вимогам екологічної безпеки та запобіганню забруднення підземних вод і повітря [1]. Жодне з цих звалищ не обладнане спеціальними водозахисними спорудами, не має захисних дамб чи стінок, відвідних каналів чи дренажної системи труб. У приватному секторі за браком системи збору відходів щорічно народжується 3,3 тисячі несанкціонованих звалищ. Тільки 2% побутових відходів знешкоджують на двох сміттєспалювальних заводах. Вони збудовані багато років тому і технологічне обладнання на них не відповідає сучасним вимогам.

На переважній частині 95 % об'єктів розміщують як побутові, так і промислові відходи. Часткову операцію чи попередній відбір відходів здійснюють лише на деяких об'єктах. Низьким є рівень спеціалізації в розміщенні відходів. Відходи не сортують майже на жодному з об'єктів. Водночас сепарація відходів стає просто необхідною для

реалізації їх переробки. Крім звичайних компонентів – паперу, скла, металу, пакувальних матеріалів, пластмас, тощо, у смітті зростає кількість відпрацьованих електроприладів, акумуляторів та елементів живлення, які містять токсичні метали.

Окремою проблемою є відходи медичного сектору, які створюють підвищену небезпеку для навколишнього середовища та людини. Кількість їх не така вже значна за масою, але вони потребують повного видалення та знищення. Початковими є завдання належного поводження з відходами ветеринарії, тваринництва та птахівництва зокрема, та запобігання поширенню інфекційних хвороб і перенесенню їх від тварин до людини.

Питання поводження з відходами, політика регулювання, спрямована на істотне зменшення їх утворення та стали нормою для країн ЄС. Спрямувальна роль держави реалізується через низку економічних важелів стимулювання (як штрафних станцій і платежів, так і пільг), жорстких норм і стандартів, щодо технологій та

кінцевих продуктів. Максимальну підтримку з боку урядів і громадськості мають виробники, що запроваджують екологічно прийнятну технологію з високим ступенем запобігання утворення викидів і відходів та починають випускати «екологічну» продукцію. У цих країнах запроваджені роздільне збирання (попереднє сортування) побутових відходів, розгалужена сфера приватного бізнесу переробки відходів і використання їх як вторинної сировини. Можна виділити такі головні напрямки у поводженні з відходами – використання як вторинної сировини, як заміни палива для виробництва енергії та компостування. Спільне застосування таких підходів дає змогу істотно зменшити обсяги відходів, а найголовніше – відходів побутового сектору, які треба вивозити на звалища.

Стаття 22 Закону «Про відходи» передбачає створення інституту «Спеціально уповноважених органів виконавчої влади у секторі поводження з відходами», зокрема Центрального органу виконавчої влади у сфері поводження з відходами та його органів на місцях. Закон покладає на цей орган достатньо широкі повноваження та відповідальність, але такої структури ще не створено. Тому в Україні немає належної координації діяльності у сфері поводження з відходами, а обов'язки щодо такої діяльності розпорозені між різними органами влади, для яких це не є пріоритетом, не сформований механізм поводження з відходами, як вторинними ресурсами, відсутня підтримка використання в Україні власних і світових наукових розробок і технологій переробки відходів.

Не створені дієві механізми визначення нормативів плати за утворення відходів, які б мали стимулювати виробників. Передбачена національна інформаційно-аналітична система і банк даних щодо обсягів утворення та поводження з відходами й відповідна паспортизація перебувають у стані розробки. Під час обстеження деяких місць зберігання відходів виявляється істотна розбіжність між очікуваним та реальним обсягом відходів або токсичних речовин.

Не налагоджена належна експертиза документації на будівництво і реконструкцію підприємств, дотримання вимог законодавства і нормативів у сфері поводження з відходами та мінімізації їх утворення. Закон забороняє «вводити в дію нові і реконструйовані підприємства та інші об'єкти, не забезпечені устаткуванням і технологіями для безпечного поводження з відходами», що практично не виконується в реальному житті.

Закон проголошує «організаційно-економічні заходи, щодо забезпечення утилізації відходів і зменшення обсягів їх утворення», зокрема «надання суб'єктам підприємницької діяльності, які утилізують, зменшують обсяги утворення відходів і впроваджують у виробництво маловідходні технології, відповідно до законодавства

податкових, кредитних та інших пільг; надання податкових, кредитних та інших пільг суб'єктам підприємницької діяльності, які здають відходи як вторинну сировину та збирають і заготовляють такі відходи; надання можливості залишати частину коштів від платежів за розміщення відходів на фінансування статей щодо реалізації відходів і зменшення обсягів їх утворення відповідно до обґрунтованих інвестиційних проектів і програм» Усі ці важелі на практиці не задіяні.

Отже, на підставі аналізу виконання тільки одного Закону «Про відходи» можна зробити загальний висновок про майже повсюдне невиконання прогресивних положень законодавчих актів щодо поводження з відходами. Низка державних і галузевих програм, які діють в Україні, сформовані хаотично. Передбачене фінансування таких програм забезпечується за залишковим принципом і часто є добровільним, дієвий контроль за виконанням запропонованих заходів відсутній. Можна стверджувати, що зміст і практика виконання таких програм не дадуть змоги вирішити означені нагальні питання поводження з відходами.

По перше, що необхідно зробити, це створити загальний кодекс законів про відходи та використання природних ресурсів, в якому об'єднати чинні закони та нормативні акти. Послідовно треба переходити на стандарти ЄС, проаналізувавши якість чинних законодавчих актів, усунувши розбіжності та внести необхідні зміни. Обов'язково треба створити ринок послуг у сфері поводження з відходами. Визначити єдиний центральний орган влади, на який покласти всі функції управління у сфері поводження з відходами. Одне із головних завдань: запровадження в Україні єдиним центральним органом влади державного кадастру відходів, повної паспортизації відходів, обліку місць захоронення відходів, створення програми розвитку ринку вторинних ресурсів, створення регіональних полігонів поводження з токсичними відходами [2].

Важливим є стимулювання притоку інвестицій у сферу поводження з відходами, залучення в цю сферу малого і середнього бізнесу з обов'язковістю переробки відходів у товарну продукцію. Впровадити системи роздільного збору ТПВ та обов'язковість утилізації відходів: упаковки, використання автотранспортних засобів, шин, великогабаритної побутової техніки. Заборонити розміщення промислових відходів у місцях захоронення комунальних відходів. Зберегти імплементацію вимог Директиви ЄС 94/62/ЄС «Про упаковку та відходи упаковки». Переглянути чинні стандарти та правила, щодо застосування в них норм ЄС, спрямованих на раціональне використання в них сировини, поводження з відходами. Підтримати впровадження екологічних стандартів ISO для підприємств та організацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку. – 2007.
2. Буркинский Б. В. Природопользование: основы экономико-экологической теории / Б. В. Буркинский, В. М. Степанов, С. К. Харичков. – Одесса : ИПРЭИ НАЛУ, 1999. – 350 с.

*Рецензенти: Добровольський В. В., к.т.н., доцент;
Грабак Н. Х., д.с.-г.н., професор.*

© Кривенко С. В., 2012

Дата надходження статті до редколегії 23.04.2012 р.

КРИВЕНКО С. В. – Полтавський інститут бізнесу Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая, м. Полтава, Україна.